

V spomin Petru Grašku

Dne 11. marca 2004 je po dolgi hudi bolezni, ki se ji je do konca pogumno in z optimizmom upiral, umrl Peter Grašek, nekdanji direktor Geološkega zavoda Ljubljana (GZL) med leti 1979 in 1990. Z njim je odšel človek, ki je odločilno prispeval, da sta slovenska geologija in rudarstvo storila edinstven prodor na svetovni trg: v dežele v razvoju, v tedanje socialistične in v zahodne dežele. GZL se je razvil v kompleksno organizacijo, ki je bila v tem času eden največjih slovenskih izvoznikov storitev in ki je letno na okoli sto deloviščih doma in v tujini zaposlovala nad 3000 ljudi. GZL se je v tem procesu kadrovsko in finančno okreplil, si pridobil strokovne in poslovne izkušnje in se sodobno opremil.

Da bi bolje razumeli njegovo osebnost in opravljeno delo, si oglejmo glavne mejnike v njegovem življenju. Peter Grašek je bil rojen 24. julija 1923 v Ljubljani. Oče je bil finančni strokovnjak in mati gospodinja, imel je mlajšega brata Andreja. V Ljubljani se je šolal, leta 1941 je že pod okupacijo maturiral in se vpisal na rudarstvo

na Univerzi v Ljubljani. Ko so šolo zaprli, se je zaposlil kot rudar v premogovniku Kanižarica. Nato je bil od 1942 do 1943 zaprt v italijanskih koncentracijskih taboriščih Gonarsu in Monigu. Leta 1944 je sprva delal kot fizični delavec v jeseniški valjarni, poleti pa se je priključil narodno-osvobodilni vojski. Partizanal je na Primorskem v okviru enot IX. korpusa, sodeloval v osvoboditvi Trsta in bil jeseni 1945 demobiliziran. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost, redom za hrabrost in medaljo zasluge za ljudstvo.

V Ljubljani je nadaljeval študij rudarstva, med katerim se je intenzivno udeleževal v politiki; bil je predsednik mladinske organizacije in komandant delovne brigade na akciji Brčko-Banoviči. Leta 1951 je diplomiral in se zaposlil v rudniku Mežica, kjer se je začel ukvarjati z rudnimi raziskavami. Tedaj se je oženil, in leto pozneje mu je soproga Sonja rodila sina Petra. Leta 1951 se je uprl ukazu, da ga premestijo v Beograd, in je raje odšel v rudnik svinca in cinka Trepča. Tam je delal od 1951 do srede 1956 v proizvodnji kot obratni inženir, upravnik za investicije in šef biroja za posodabljanje proizvodnje. Zatem je bil od 1956 do 1960 glavni inženir kromitovega bazena Raduša v Makedoniji. Med drugim je bil tam tudi izvoljen za poslanca v skupščini republike Makedenije. Takrat je bil odlikovan z redom dela.

Leta 1960 se je vrnil v Slovenijo in se zaposlil kot šef sektorja za vrtnanje na GZL. Zatem je delal od 1961 do 1968 v poslovnem združenju Rudis; nekaj let je bil zastopnik v Egiptu in nato šef oddelka za kompleksne objekte. Leta 1968 se je vrnil v GZL, sprva je bil šef sektorja za dela v tujini in nato pomočnik glavnega direktorja. Med letoma 1979 in 1990, ko se je upokojil, je bil glavni direktor GZL. Ta čas je imel vodilne funkcije tudi v Rudisu. Bil je član in vodja različnih strokovnih in gospodarskih teles v Sloveniji. Politično se je udeleževal v občini Ljubljana-Bežigrad.

Iz življenjepisa Petra Graška je mogoče posneti vplive, ob katerih je dozoreval njegov strokovni format in ob katerih so se kalile njegove osebne vrline: inteligenca, vztrajnost in izjemna delovna sposobnost. Dobra šola, klasična gimnazija, mu je dala temeljito in široko izobrazbo in ga naučila sistematičnega dela. V trdih letih okupacije in osvobodilnega boja je spoznal, da je moč premagati tudi brezupne situacije. Odlično strokovno izobrazbo si je pridobil na ljubljanski montanistiki. Omenimo, da je v svoji diplomski nalogi pojasnil vir molibdena v mineralu wulfenitu v Mežici z odkritjem primarnega molibdenita v karditskih skrnavcih tamkajšnjih srednjetrojskih skladov. Temeljito poznavanje rudarske prakse si je pridobil ob delu na različnih problemih raziskav, proizvodnje in trženja v velikih jugoslovanskih rudnikih v Mežici, Trepči in Raduši ter na vrtanju v GZL. Že ob tem se je začel seznanjati s pomembnostjo ekonomike, z načelom, ki je postalo vodilo njegovega delovanja: da mora biti sleherna dejavnost ekonomsko uspešna. Naučil se je učinkovito delovati v nacionalno pestrem in v tedanjem, od politike odvisnem okolju. Poznavanje teh temeljev, geoloških raziskav, rudarske prakse, ekonomike, nacionalne raznolikosti in političnih vzvodov, so mu bili v veliko korist pri njegovi nadaljnji službi zastopnika Rudisa v Egiptu. Tam je na kraju samem spoznal zapletene okoliščine tujega trga. Najprej problematiko nerazvitih dežel z velikimi potrebami in majhnimi možnostmi, zlasti pomanjkanjem sredstev, pa tudi zapletenimi odnosi, v katerih se je bilo treba znajti za pridobivanje del. Seznanil se je z ekonomskimi, poslovnimi in strokovnimi zahtevami, ki jih mora obvladovati strokovnjak, ki želi prodati storitve na zunanjem trgu, z ostro konkurenco razvitega sveta, ki ima za sabo najsodobnejše izkušnje, tehnologijo, in zlasti kapital, socialističnih držav, ki so imele za sabo meddržavne sporazume in s tem zagotovljena sredstva, pa konkurenco drugih jugoslovanskih podjetij, ki so bila favorizirana z zvezami v Beogradu in v diplomatski službi.

S strokovnim profilom, ki ga je izoblikoval iz naštetih izkušenj in z zamislimi, kako smotrno nastopati v tujini, se je Peter Grašek 1968 zaposlil v GZL. Tja je prispel v času, ko sta GZL in Rudis že od začetka šestdesetih let izvajala prodore na tuji trg Alžirije, Etiopije, Egipta - ob njegovem sodelovanju -, pa tudi Avstrije in drugod. Na GZL se je namreč od konca petdesetih let dalje zbiralo jedro slovenskih strokovnjakov, omenimo inženirje Paplerja, Dolenca in tudi Graška, ki so se v prvih povojnih letih uveljavili zlasti v drugih republikah Jugoslavije. Ti so ocenili, da so se v razvoju v Sloveniji izoblikovali kadrovske potenciali in strokovne zmogljivosti, ki so zmožni pokrivati potrebe na področjih raziskav mineralnih surovin, hidrogeologije in inženirske geologije, vrtnih in rudarskih del ne samo na slovenskem prostoru, ampak tudi drugod po Jugoslaviji in v tujini, na svetovnem trgu, kljub znatno večjim težavam in tveganju kakor doma. Za uresničenje te vizije so pritegovali k sodelovanju slovenske in druge strokovnjake, ki so delali po Jugoslaviji. Kljub neštetim težavam, zunanjim in notranjim, jim je to uspevalo, v velik prid posodabljanja strokovnosti in razvoja dejavnosti doma in v tujini.

Peter Grašek je bil pravi človek, ki je imel dovolj razgledanosti in izkušenj, da je to vizijo v sodelavi z drugimi strokovnjaki podrobneje razdelal, in dovolj sposobnosti in energije, da jo je v neugodnih okoliščinah uspel uresničiti. Tvorno je prispeval k procesu, v katerem se je oblikoval sodoben koncept nastopanja v svetu. Zavzemal se je za dolgoročne aranžmaje s širšim gospodarskim sodelovanjem, ki sega do vključevanja v gospodarstvo tuje države. Primernejši so kompleksni nastopi, od začetnih raziskav prek izgradnje objektov do obratovanja, vključno s prodajo opreme in morebitnim odkupom proizvodov, ne pa zgolj parcialne storitve, samo geološke raziskave ali vrtnje, ali izgradnja posameznih naprav. Povezava z Rudisom kot poslovno družbo in njenimi člani z raznih področij dejavnosti se je izkazala za zelo produktivno. Primernega sodelovanja žal ni bilo mogoče navezati z bankami, ki bi delno financirale projekte in prevzemale del tveganja, in s trgovino, ki bi del plačil za storitve prevzemale v obliki uvoza blaga. Državna politika je izvoz geološko-rudarskih storitev sicer podpirala, vendar bolj deklarativno kot učinkovito. Uresničevanje koncepta je zajemalo tudi notranjo usposobljenost GZL. Izobraževanje kadrov za zahtevne naloge dela v tujini, od učenja jezikov do študija sodobne strokovne in poslovne metodologije do osvajanja novih dejavnosti. Potrebne so bile naložbe v najsodobnejšo opremo za izvajanje del in predvsem izdelava ustrezne strukture GZL in posodobitev poslovanja za učinkovitejše delovanje krajevno tako razpršene dejavnosti kot so raziskovalna in geotehnična dela. Za kompleksne

nastope je bilo potrebno sodelovanje z drugimi organizacijami, domačimi in tujimi, pa občasno angažiranje strokovnjakov iz drugih organizacij – univerze, rudnikov, inštitutov. Zanimivi so načrti o nadaljnjem razvoju GZL, ki naj bi povzdignil svoje storitve na raven joint venture – skupnega vlaganja, tveganja in dobička, consultinga z izdelavami študij izvedljivosti, managementa, ki zajema kompleksni nastop večih firm, vse do najvišje ravni, organiziranja delovnih skupnosti z mešano udeležbo domačih in tujih grupacij.

Peter Grašek je s svojimi idejami in izjemno prodornostjo v sodelovanju z drugimi strokovnjaki uresničil velik del teh zamisli. GZL se je izoblikoval v raziskovalno-storitveno organizacijo, sposobno v okviru Rudisa opravljati in izvažati kompleksno ponudbo. Posodobil se je organizacijsko, z opremljenostjo in prostori. Postal je primerljiv velikim tovrstnim organizacijam v tujini. Nadaljnja korist tega razvoja so bili številni sodobno usposobljeni kadri z mednarodno razgledanostjo in izkušnjo. O uspešnosti priča izjemen razmah storitvene dejavnosti GZL na tujem. V mnogih državah na štirih celinah – poleg Evrope v Afriki, Aziji in Ameriki – so skupine GZL izvajale dela v surovinskem, energetskem, prehranbenem (zlasti vode in namakanje) in geotehniškem kompleksu. Storitve so obsegale geološka in geofizikalna dela, inženirsko in hidrogeološka, rudarska, vrtna in odstreljevalna dela, projektiranje in prodajo opreme in delov iz lastne proizvodnje. Mimo del v nerazvitem svetu se je GZL od 1970 dalje zlasti uveljavil z deli v Nemčiji, kljub hudim, tudi političnim nasprotovanjem nekaterih tedanjih oblastnih struktur. V okviru Rudisa je opravljal rudarska pripravljalna in odpiralna dela kot izvajalec, brez lastne opreme in potrošnega materiala. Projekt je bil finančno izjemno donosen. Konvertibilni devizni priliv se je pretakal v naložbe v razvoj GZL doma, med drugim v uvoz sodobne opreme z zahoda, česar nekonvertibilna plačila za dela v nerazvitih deželah niso omogočala.

Ob koncu velja navesti tele misli Petra Graška, ki veljajo ne le za prodor na tuji trg, ampak pravzaprav za vse njegovo delovanje: »Ugotoviti moremo, da je prodor v svet uspel kljub nekaterim začetniškim napakam, ki smo jih delali. Dokazali smo, da je z voljo, osvajanjem znanja in forsiranim delom možno premagati notranje težave, posebej pa še spoprijeti se in včasih tudi obvladati konkurenco, ki ima tradicijo in izkušnje, ter predvsem kapital«.

Peter Grašek je bil human in globoko čuteč človek. S svojimi izkušnjami in dosežki je lahko zgled tudi nam, ki živimo v zelo drugačnem času, zgled za to, kaj je mogoče doseči z ustreznimi zamislimi, sposobnostjo in vztrajnim delom.

Simon Pirc